

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

De peccato mortali in communi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

pez: viduaz: clericoz: orphanoz. religi
osoꝝ z hmoi iudicia. cuꝝ tñ nulla alia de
causa vt pmissu e: ds eis ptateꝝ tulerit:
nisi p tuitoe eccleꝝ paupm **Uñ dꝝ Nu/
meri. 25.** q pncipes ex iussu dei stꝝ suspē
si p pccō ppli. **Uñ dixit dñs ad moysē**
Tolle cinctos ppli pncipes: z suspende
eosꝝ solē i patibulo Et h̄ iō fm glo. qz
fuerūt auctores pccī illiꝝ ppli. vñ qz n̄ p/
hibuerūt **Nonū pccm alienū eñ**
manifestaē pcca hoĩz ad corrigēdū z ad
emēdā dū vt q̄cūqꝝ scit piclm alteriꝝ z eñ
nō auisatꝝ p̄munit siue i corpē siue i aia
aut in rebꝝ: cū tñ bene possit illuz p̄mu/
nire: reus erit si h̄ non fecerit. **Sic si scī/
res aliquē peccareꝝ posses h̄ māifestare**
q̄ impedireꝝ z emēdareꝝ: si non faceres
reus esses. **Itē si scīs rē furatā circa ali/
quē iniuste detēta: z non vis dño rei pu/
blicaē: vt sic suam rē rebabere possit. cū**
tñ h̄ cōmodeꝝ litate posses. reꝝ erꝝ coraz
deo in illo pccō. **Et si vnꝝ inferret dam/
nū p̄tio i p̄to siue i agro: siue i horreo: et**
si p̄clamaēs eundē: tūc tal sic p̄clamatꝝ
cessaret a dāno iheredo. z nolles h̄ faceꝝ
p̄pter charitatē p̄ximī i subsidū dño rei
tūc reꝝ eēs corā dō **Itē si q̄svellz aliquē**
iniuste capē: z tu bono mō posses illum
p̄munire: z nō faceres: reꝝ eēs. **Itē cū vi/
deres aliquē occulte peccareꝝ z posses hoc**
māifestare illi q̄ possit p̄deserz emēdāē
ne iste itez peccaret: z nolles ea facere. z
sic dissimulares: tūc eēs p̄iceps illiꝝ cri/
mīs. **Sz aliq̄ dicūt cū aliq̄ iniusta fieri**
vidēt qd hoc p̄tinet ad me: **Rñ deo illi**
Ex p̄cepto fraterne charitatis q̄libet te
net p̄uentē piclz sui p̄ximī z corp̄is z aīe
cū h̄ cōmode p̄t. **Exēplū: si videres cecū**
trāsire erga foueā: z n̄ p̄munires eū: ho/
micida illiꝝ esses corā dō: si i foueā cade
ret. z si sic moreret **Itē cū i synodo p̄cipi**
tur oibꝝ i eadē prochia existētibꝝ vt māi/
festaret crimīa publica ad corrigēdū ea
Qd qdā n̄ curāt. z iō seip̄os miserabilē
dānat. q̄ q̄cūqꝝ causa. p̄sa guiniratꝝ vñ fa/
miliaritatis. vel cā lucritū p̄deret pccm

quod p̄dendū eēt: fm iura symontā cō
mitteret z gūiter peccarꝝ. **Et q̄cūqꝝ scē**
ret hereticū vel phronissam z nō p̄derz
mortaliter peccaret. qz meliꝝ esset tales
corruptores fidei p̄dere p̄latis eccle: q̄
valde diu in pane z aq̄ ieiunare.

Explicit tractatus de nouem peccat
is alienis.

Incipit tractatꝝ de vij. pccis mortis
libꝝ. Et p̄mo de pccō mortali in cōi.

Pccatū cum

p̄summatū fuēit gñat moz
tē. **Jaco. i. Hoc intelligit**
de q̄libet pccō mortali

Pro q̄ sciendū q̄ pccm mortale p̄mit
tit̄ q̄tuor mōis. **Primo qñ nesūt se face**
re p̄tra p̄ceptū dei. vel p̄ceptū p̄lati vñ
eccle. vel aliq̄d viciū de septē vicijs capē
ralibꝝ. **Et in hoc ignorātia non excusat**
hoiem vsūm rōis h̄ntem. vñ **Augꝝ. de**
grā z libero arbī. **Ideo diuina p̄cepta**
data sunt: vt excusatio de ignorātia nō
haberet. **Sic de p̄ceptis eccle z p̄latoꝝ**
rū intelligit. qz p̄ceptū p̄lati dꝝ p̄ceptū z
dei. **In signū huiꝝ x̄ps dicit in euāgelio**
Qui vos audit me audit zc. Ergo p̄la
tis obediendū est rāq̄ dño iesu x̄po: ma
xime in his in q̄bus tenemur eis obedē
re. sicut qñ sub p̄cepto p̄cipiūt ieiunare
vel festa scōꝝ celebrare. z sic de alijs **Ergo**
q̄cūqꝝ sine causa z necitate scēter z
ex p̄ceptu p̄tra h̄mōi p̄ceptū p̄lati vel ec
clesie fecerit peccat mortaliter. **Quē**
tur vtrū aliq̄ ignorātia possit hoiem ex
cusare de peccato: **Respondet q̄ est tri**
plex ignorātia. **Prima inuincibil. z ista**
est duplex. s. innata vt in puerz z in amē
tibꝝ adultis: q̄ nūqꝝ vsūm rōis habue
rūt. **Alia ex casu. vt in adultis q̄ h̄nt rō**
nem. z postmodū qñqꝝ incidūt in amen
tiam p̄pter debilitatē capitis vel p̄t̄ nī
miam abstinentiā vel de alijs causis. et
talis ignorātia inuincibil̄ excusat a pec
cato mortali. **Uñ Aresto. iij. Eth. 3g**

De peccatis mortalibus

ignorantia excusat peccatum. **Q**uod quicquid faciunt
tales excusant. **Q**uod nullus potest facere peccatum mor-
tale quod non habet voluntatis rationem. **S**ed sciendum est quod propter
aliquid illicitum quod per se est peccatum mortale iustitiam
dedit in amicitiam. puta propter amorem iordina-
tum: vel propter nimiam iordinatam tristitiam de re-
libus vel hominibus. **U**el etiam alias ex his in quibus
cumque peccato mortali si ex permissione diuina in-
ciderit in amicitiam meritis. et sic moritur in ra-
li statu dānabit. quia nullum peccatum mortale
dimittit sine contritione. quā ille carēs vsu-
rionis non habet. nec habere potest. **Q**ueritur
de illis quod in extrema necessitate perdunt
roem. **R**espondetur quod si talis est in gratia consti-
tutus: et sic perdit roem. et si sic moritur: saluatur.
Ergo quicquid permittit hoc deus euenire illis
bonis hominibus quod sunt pusillanimes ne in ex-
tremis a demonibus decipiantur: quia tunc ma-
xime temptatōes occurrunt hominibus. **S**i autem est in
peccato mortali constitutus: et sic perdit roem
et si sic moritur damnatur. **E**rgo etiam quicquid per-
mittit hoc deus euenire malis hominibus. quod deum in
vita sua non querunt: sed enim peccando sepius
preceperunt. **Q**ui etiam in morte non poterit enim
querere inuenire. **A**ugustinus. in quodam sermone
percutit hac animaduersione peccatorum ut
mouēs obliuiscatur sui: quod dum vivit: oblitus est
dei. **C**etero scōda ignorantia cum quod dānatur
quod dicit ignorantia neglecta. et est cum scire
potest quod precepit vel prohibuit deus: et quod ad salu-
tem pertinet. sed occupatioibus exterioribus se in-
tē implicans. quod dicitur non curant. dicunt enim
quod sufficiat eis quod sciunt se bonum debere fa-
cere: et malum dimittere. **E**t itē dicitur ac-
si quis quereret quomodo dicitur. **E**t aliter responderet
ei: **E**ne continue in quod lucrari possis. et nū-
quam perdere. **N**on sufficit: sed propter scire quod sunt
precepta vel prohibita a deo. **E**t quod sunt de ne-
cessitate salutis. ergo talis ignorantia non
excusat. **Q**ueritur quomodo quilibet adultus ha-
bens vsu rationis tenetur scire decem
precepta. **R**espondeo quod scire precepta
dei potest capi dupliciter. **P**rimo scire ex-
plicitate: hoc est scire precepta dei secundum or-
dinem enumerare quod eorum sit primū
et quod sit secundum et quod tertium. et

sic de alijs. **S**ecundo modo scire implicite
hoc est scire quod est prohibitum in preceptis
dei non concupiscere rem proximi. **N**on fal-
sum testimonium proferre. non assumere no-
men dei inuani. et sic de alijs. **S**ed quod sit pre-
ceptum octauum vel quod sit sextum etc. hoc non
scit nec tenet ex necessitate scire. **S**ed tenet sci-
re implicite: quod hoc est vnum de preceptis de-
calogi. **N**on falsum testimonium dices. **S**ed
vtrum sit quartum vel octauum: hoc laicus
de necessitate non tenet scire. et sic de alijs.
Scire tamen precepta dei ad minus implicite
te est scire dei: quā quilibet christianus ha-
bere debet. **U**nus Ambrosius. super epistolam ad
Corythios. **Q**ui sciam dei non habet: reuerentia
ignorantie maxime eorum quod pertinent ad sa-
lutem. **I**tem sunt alij: qui licet non sint
negligentes ad discendum: tamen studēt au-
dire et non discere curiosa: quod non sunt mul-
tum necessaria. et hoc magna deceptio dia-
boli est. **U**nus Bernardus. de duodecim gradi-
bus humilitatis. **C**uriositas est studium
pescrandi ea que scire est nulla utilitas
vni Salomon. **A**ltiora tene quesieris.
Sed que precipit deus: illa cogita semper.
Unus apostolus ad Romanos. xij. **N**on plus sa-
pere quam oportet sapere. sed sapere ad sobrietatem.
Unus studium nostrum ad discendum
debet versari circa nosipos. et circa nostram
salutem. **A**mbrosius. **D**ulto melior et lau-
dabilior es si te cognoscis: quam si te negle-
cto cursum siderum: vires herbarum. comple-
xiones hominum: naturas animalium cog-
nosceres. et sciam omnium celestium et ter-
restrium haberes. **Q**ualiter autem de bea-
tus nosmetipos et vitam nostram cognos-
cere ostendit idem ambrosius dicens.
Vitam tuam quotidiana discussione exa-
mina. **A**ttende diligenter quantum profici-
as: quantum deficias. qualis sis in mori-
bus: qualis in affectibus. quam sit illis deo
quam dissimil. quam prope. quam longe. **U**nus Iheronimus
super Mattheum. **N**on minima pars philoso-
phie est cognitio sui. **T**ertia ignorantia
dicitur ignorantia affectata cum quod non
solum damnatur homo. sed etiam iustus

me pro ea puniatur. Est autem quando quis contentus sciat: ut eo liberius possit peccare. hanc habuerunt pharisei de christo. et ad huc multi christiani habent qui fugiunt predicatores. Et est malum signum quod homo non potest nec vult audire veritatem. et hoc ideo contingit. quia execrauit eos diabolus et etiam propria malicia eorum. **U**n psalmus. Nolumus intelligere ut bene ageret. Et tales decipiunt seipsum. **U**n Isaias. de summo bono. Sunt qui propter ignorantiam excusationes scire nolunt: ut minus culpabiles videantur. qui tamen seipsum non muniunt sed decipiunt. **I**n super et in talibus est magna pertinacia. **U**n Isaias. ibidem. Nescire simpliciter ad ignorantiam pertinet. noluisse vero scire ad contumacem superbiam. **D**e Se cundo modo committitur peccatum mortale propter conscientiam erroneam. ut cum quis facit aliquid quod in se non est contra preceptum dei nec unum de septem peccatis capitalibus sed conscientia diffinitive hoc iudicat esse peccatum mortale. et sic super hoc facit. et talis conscientia est multum periculosa. quia tales faciunt sibi peccata et illaqueant se periculose et hoc fit instigante diabolo. qui cum non potest eos in manifesta peccata inducere sic ut in luxuria. in gula. et sic de alijs. tunc inducit eos in perplexitatem peccandi. quia quicquid fit contra conscientiam: edificat ad gehennam. Et hoc sic patet. quia Augustinus dicit quod omne peccatum est contra legem dei. **N**on licet aliqua in se non sint contra legem dei. ut lenare festucam de terra. vel calcare super calamum. et sic de alijs. Si tale quod comprehenditur a conscientia ut contra legem dei extitens. et sic voluntas in ipsum fertur: manifestum est quod voluntas ferret per se loquendo et formaliter in id quod est contra legem dei et hoc facit quod putat esse contra legem dei. Et sicut periculosum est habere nimis amplam conscientiam. sic inquietum est habere nimis strictam: medium optimum erit et salubrius. **U**n Isaia. Ponit deus in medio spiritum suum. **U**nde Aristoteles. **I**tem. **M**edium in omnibus est laudabile.

le. Ergo si vis quieto corde deo servire tunc debes tibi eligere discretum confessorem et probatum in vita et scientia. et ei te ex toto committere. et tibi nunquam diffinitive ut debes aliquod peccatum mortale formare ubi non es certus. sed simpliciter confiteri debes factum in se iudicio confessoris relinquendo. **S**ciendum tamen quod aliud est timere. et aliud est conscientiam diffinitivam habere. quia timor conscientie non semper est peccatum: nec vituperandus nisi sit nimis excessivus. **U**n Gregorius Bonorum mentium est tibi culpam agnosce re ubi culpa non est. **I**dem in moralibus. **I**usti omne quod agunt metuunt: dum cavete considerent ante quem iudices stabunt. **S**ciendum quod licet timere debeamus divinam iustitiam: tamen etiam sperare debemus in suam misericordiam et bonitatem. **U**nde beatus Augustinus. **S**imus diligentes dei misericordiam: metuentes eius iustitiam: nec de remissione peccatorum desperemus. **T**ertio peccatum mortale committitur: quando unus plus diligit vel timet creaturam quam creatorem. sicut si plus vel equum diligis uxorem propriam vel filios vel honorem tuum vel alia temporalia sicut deum vel ultra deum. et sic facis creaturam deum tuum. quia quicquid diligis ultra deum: hoc est deus tuus. **U**n Augustinus. **H**oc ab homine colitur quod prece teris diligitur. Et talis qui sic preponit creaturam creatori: peccat mortaliter. **E**t ratio est. quia tunc facit contra preceptum charitatis: in quo precipitur deum diligere super omnia. **E**t notandum quod quilibet de numero salvandorum sic debet diligere deum super omnia. quod potius deberet omnia temporalia et temporalia perdere. in super et omnia mala huius mundi tolerare: quam deum cum vno solo peccato mortali offendere. **U**n apostolus. **Q**uis nos separabit a charitate dei: an tribulatio. an angustia. an fames. an nuditas. an gladius. an mors. an vita. **Q**ui miseri homines sunt isti: qui propter modicam substantiam temporalem quam iniuste lucrantur separant se a deo.

De peccatis

Uel etiā ppter modicam delectatōem
carnis quā pnt habere in vno actu luxu
rie deū deserūt. Uel etiā q̄ ppter modū
eā gloriā trāsitōriā z supbiā quā hic q̄
runt in supbia z ornatu veltū deū z so
cietatē scōz z angeloz pdunt. z psequē
ter stola glorie z aīe se pūāt. vñ Chri
stost. in sermone q̄dā. Excludi a bonis
eternis z alienū effici ab his q̄ pparata
sunt scīs: tantū cruciatū z tātū dolorē in
fert: vt si nulla extrinseca pena torquerz
hec sola sufficeret. Quarto mō pmittit
peccatū mortale qn̄ actus peccati venia
lis ordinat in finē peccati mortali. Uer
bi gratia. vñ verbū iocosuz in se est pec
catū veniale. Sed si loqr̄ verbū iocosuz
cū muliere vel virgine ea intētiōe vt pos
sem eā allidere ad peccandū mecum tūc
illud verbum erit mihi peccatū morta
le: nō q̄ verbū iocosum in se sit peccatū
mortale. s̄ quia refero in hūc finem q̄ fi
nis in se est peccatū mortale. Et sic ppter
talem intētiōem erit peccatū mortale qd̄
vni qui simile verbū in ioco esset locut⁹
esset veniale. Item aliud exemplū. Duo
rangārynā mulierē vel virginē. vnus
ex ioco z leuitate tūc vix peccat venialit̄
alius cū intētiōe allidendi eā. Et sic il
le ppter intētiōem talem tāgens sic mu
lierē vel virginē peccat mortaliter. z sic
de alijs. Sicut de visu. duo vidēt mulie
rem pulchrā. vnus videt eā tanq̄ rem
pulchrā vel hīmaginē pulchrā. Et hoc
nō est peccatū vel forte vix veniale. Ali
us videt eā cōcupiscendo eam. z sic ille
peccat mortaliter. Uñ xps in euāgelio
Qui viderit mulierē adzcupiscendū eā
zē. O deus quot ptingunt talia pecca
ta in mūdo isto: etiam sine actu luxurie.
s̄ solummō tāgendo. āplexando. loquē
do. videndo. p̄cupiscendo. z sic de alijs
modis de q̄bus plures modicā vel nul
lam p̄scientiā hnt. O immūde munde
quot damnātur a te. q̄ nesciēter cadūt
in infernū. Chri. sup. Barthei. O q̄
miserū est mūdos. z miseri q̄ eum se

quūtur. sp̄ em̄ hoīes mūdi opa excludē
runt a vita. Et sic habemus illas q̄ctu
or regulas de peccō mortali zē.

Damna peccati mortalis. **S**
Eccatū mortale pfert plura dā
na. Primo nocet ipi facienti. Se
cūdo illis q̄ sunt in purgatorio.
Tertio dānatīs in inferno. Quarto sal
uatis in celo. Quinto viatoribz in hoc
mūdo. Postremo ipi xpo. Primo nocz
ipi facienti. z hoc in vita z in morte. z et
am post mortē. Uñ ps. Delictū meum
p̄tra me est semp zē. C. Primo facit ho
minē miserum in pnti vita. quia spoliat
eum omībus bonis suis z meritis que
quis fecit: z oībus virtutibus z gratijs
Si tot bona opa q̄s haberet z etiā vir
tutes quot paradysus hz nobiles arbo
res. flores. herbas. z radices. Itē quot
celū stellas. q̄ guttas mare. hec oīa per
vñ mortale peccatū pereūt. quia nūq̄
habebit aliquod bonū in celo p̄ his oī
bus. nisi p̄ p̄nam recuperabit. Ezech.
xviij. Si auertit se iustus a iusticia sua.
et fecerit iniquitatem: nūquid viuet: omī
nes iusticie quas fecit nō erūt in memo
ria. Insup nihil boni p̄t opari qd̄ sit sibi
meritorū vite eterne q̄ dū sciēter stat
in vno peccato mortali. Uñ Leuit. xxiij
Si maculā habuerit nō erit acceptum
a dño. Esa. i. Non accipiā de vobis sa
crificiū. qz manus vestre sanguine plene
sunt. Ergo dicit mortale. qz sicut mors
corpis p̄uat hoīem vsu oīm membrorū
Sic quodāmodo peccatū mortale fa
cit spūaliter. qz peccator nihil p̄t mereri
nec loquēdo nec orādo nec ieiunādo.
et sic de alijs. Etiā si tot bona opa face
ret sicut omēs hoīes faciūt: nihil mere
bit in celo. Ergo peccōz pparatur bestijs ter
re: que p̄ laboribz suis nihil recipiūt s̄
gaudijs celi. cū tamē laborēt fame. siti.
et graui onere. ps. Nō cum in honore
eēt nō intellexit: cōparatus est iumentis.
Sed talia bona q̄ sunt in mortali pec
cato remunerātur hic tp̄aliter. qz nullū